

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

26 päivänä marraskuuta 2014*

Kilpailu — Hallinnollinen menettely — Päätös, jossa todetaan kieltäytyminen suostumasta tarkastukseen ja määrätään sakko — Asetuksen (EY) N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohta — Syyttömyysolettama — Puolustautumisoikeudet — Oikeasuhteisuus — Perusteluvollisuus

Asiassa T-272/12,

Energetický a průmyslový holding a.s., kotipaikka Brno (Tšekki),

EP Investment Advisors s.r.o., kotipaikka Praha (Tšekki), edustajanaan aluksi solicitor K. Desai ja asianajajat J. Schmidt ja M. Peristeraki, sittemmin asianajajat Schmidt, R. Klotz ja M. Hofmann,

kantajina,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään aluksi A. Antoniadis ja R. Sauer, sittemmin Sauer ja C. Vollrath,

vastaajana,

jossa on kyse asetuksen (EY) N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan soveltamismenettelystä 28.3.2012 tehdyn komission päätöksen C(2012) 1999 lopullinen (kieltäytyminen suostumasta tarkastukseen) (asia COMP/39793 – EPH ym.) kumoamisvaatimuksesta,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja S. Frimodt Nielsen sekä tuomarit F. Dehousse ja A. M. Collins (esittelevä tuomari),

kirjaaja: hallintovirkamies N. Rosner,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 6.3.2014 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- [EY 81] ja [EY 82] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EUVL 2003, L 1, s. 1) 20 artiklan 2 kohdan c alakohdassa säädetään, että ”virkamiehillä ja muilla mukana olevilla henkilöillä, jotka komissio on valtuuttanut tekemään tarkastuksen, on oikeus ottaa tai saada missä tahansa muodossa jäljennöksiä ja otteita kirjanpidosta tai [liike]asiakirjoista”.
- Tämän asetuksen 20 artiklan 4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Yritysten ja yritysten yhteenliittymien on suostuttava komission päätöksellään määräämiin tarkastuksiin. Päätöksessä on mainittava tarkastuksen kohde ja tarkoitus, määrättävä tarkastuksen aloituspäivä, ilmoitettava 23 artiklassa ja 24 artiklassa säädetty seuraamukset sekä mainittava oikeus hakea muutosta päätökseen [unionin] tuomioistuimelta. – –”
- Samana asetuksen 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla ”komissio voi päätöksellään määrätä yrityksille tai yritysten yhteenliittymille sakon, joka on enintään yksi prosentti edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos tahallisesti tai tuottamuksellisesti – – ne esittävät vaaditun kirjanpito- tai muut vaaditut liikeasiakirjansa puutteellisina 20 artiklan nojalla suoritettua tarkastuksen yhteydessä taikka kieltäytyvät suostumasta 20 artiklan 4 kohdan nojalla tehdylle päätökselle määrättyyn tarkastukseen”.

Asian tausta

- Euroopan yhteisöjen komissio määräsi 16.11.2009 tekemällään päätöksellä asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan mukaisesta tarkastuksesta Energetický a průmyslový holding a.s. -nimisen yrityksen (jäljempänä EPH) ja sen määräysvallassa olevien yritysten toimitiloissa. Tarkastus EPH:ssa ja EP Investment Advisors s.r.o -nimisessä yrityksessä (jäljempänä EPIA), joka on sen kokonaan omistama tytäryhtiö (jäljempänä yhdessä kantajat), alkoi 24.11.2009 klo 9.30 niiden yhteisissä toimitiloissa, jotka ovat Prahassa (Tšekki) sijaitsevan rakennuksen viidennessä kerroksessa. Saatuaan tiedon tästä tarkastuspäätöksestä kantajat ilmoittivat, etteivät ne vastusta tarkastusta.
- Tarkastuksen toteuttivat seitsemän komission edustajaa ja neljä Tšekin kilpailuviraston edustajaa. Tämä ryhmä antoi tiedoksi tarkastuspäätöksen sekä selittävät huomautukset EPIA:n toimitusjohtaja ja EPH:n hallituksen jäsen J:lle.
- Tarkastusryhmän jäsen N pyysi J:tä kuvailemaan kantajien organisaatiota ja ottamaan yhteyttä tietohallinto-osastonsa vastuuhenkilöön. Hän myös ilmoitti J:lle, että tietohallinto-osaston piti yksilöidä ja jäädyttää hänen sähköpostitilinsä samoin kuin kolmen muun sellaisen työntekijän, jotka toimivat, samoin kuin hän, yhtiön keskeisissä tehtävissä, eli K:n, S:n ja M:n sähköpostitilit. Hän täsmensi, että nämä neljä sähköpostitiliä oli alustettava uudelleen uudella salasanalla, joka oli pelkästään komission tarkastajien tiedossa, jotta yksinomaan nämä voivat käyttää kyseisiä tilejä tarkastuksensa aikana.
- Tarkastusajankohtana kantajilla ei ollut itsenäistä tietohallinto-osastoa. J&T Banka, joka oli EPH:n aiemman emoyhtiön, J&T Finance Groupin, tytäryhtiö, suoritti väliaikaisesti tietohallintopalveluja kantajille, kunnes nämä muuttaisivat uusiin toimitiloihin niiden 8.10.2009 tapahtuneen myynnin jälkeen. Kantajien sähköpostitilien hallinnoimiseksi tietohallinto-osasto, joka sijaitsi niiden käytössä olevan rakennuksen kolmannessa kerroksessa, käytti J&T Finance Groupin palvelinta. Tätä tietohallinto-osastoa, joka koostui kahdeksasta työntekijästä, johti H. Nämä työntekijät työskentelivät kaikki yhdessä ja samassa tietokonesalissa, jossa heidän työhuoneensa sijaitsivat.

- 8 EPIA:n sähköpostitileille lähetetyt sähköpostit kulkivat J&T Finance Groupin palvelimen kautta ennen kuin ne jaeltiin eri tileille. Sama koski EPH:ta siltä osin kuin kantajien palveluksessa olevat henkilöt käyttivät yhtä ainoaa sähköpostitiliä, joka oli molempien yhtiöiden yhteinen. Tilanne oli tämä neljän edellä 6 kohdassa mainitun työntekijän osalta, joilla oli kullakin yksi ainoa sähköpostitili heidän hoitaessa tehtäviään molemmissa kantajana olevissa yhtiöissä.
- 9 Ensimmäisenä tarkastuspäivänä tavatessaan N:n J nimesi H:n kantajien tietohallinto-osaston vastuuhenkilöksi. Sen jälkeen, kun J pyysi H:ta vastaamaan tietohallintoa koskeviin kysymyksiin, H tapasi komission tietotekniikasta vastaavan tarkastaja D:n. Tämän tapaamisen aikana noin klo 11.30 D pyysi H:ta jäädyttämään neljän keskeisissä tehtävissä toimivan työntekijän sähköpostitilit, kunnes komission tarkastajat antaisivat uuden määräyksen; jäädyttäminen toteutettiin klo 12. Tietohallinto-osaston työntekijä Ko vaihtoi tämän jälkeen sähköpostitilien salasanat tietokonesalissa noin klo 12.30 H:n ja D:n läsnä ollessa.
- 10 Samana päivänä noin klo 14.00 M, joka työskenteli kotoaan käsin, soitti tietohallinto-osastolle ilmoittaakseen, ettei hän päässyt käyttämään sähköpostitiliään. Eräs H:n alaisista, Šp, vastasi tähän puheluun ja palautti M:n salasanan, jotta tämä voisi käyttää uudelleen sähköpostitiliään.
- 11 Toisena tarkastuspäivänä eli 25.11.2009 D yritti turhaan päästä M:n sähköpostitilille, ennen kuin hän totesi, että tämän tilin salasana oli korvattu toisella. D pyysi tämän salasanan alustamista uudelleen, jotta tämä tili voitaisiin jäädyttää uudelleen ja jotta tarkastajat voisivat tutkia sitä.
- 12 Samana päivänä komissio laati pöytäkirjan, jossa todettiin muun muassa seuraavaa:

”Komissio määräsi tiistaina 24.11. noin klo 11.30 [H:ta] muuttamaan Active Directory -tilien salasanan neljän henkilön eli [K:n, J:n, S:n ja M:n] osalta. [H:lle] ilmoitettiin selvästi, että kyseessä olevien tilien oli pysyttävä jäädytettynä tarkastuksen ajan tai vähintään siihen asti, että tarkastajat ilmoittavat yritykselle, että salasanat voidaan vaihtaa. [Ko] vaihtoi salasanat [H:n] määräyksestä, ja näille sähköpostitileille annettiin salasana, jonka ainoastaan komission tarkastajat tiesivät.

Samana päivänä noin klo 14 tietohallinto-osaston työntekijä [Šp.] vaihtoi [M:n] sähköpostitilin salasanan [M:n] pyynnöstä.

[H] vahvistaa myös, että – – torstaina 26.11. noin klo 12 [hän] ilmoitti komission tarkastajille, että keskiviikkona 25.11. hän antoi ulkoiselle tietohallinto-osastolle määräyksen estää kaikki näille neljälle tilille tulevat sähköpostiviestit [J:n] vaatimuksesta – –

[H] vahvistaa, että edellä esitetty on oikea tosiseikkojen kuvaus.

Yritys voi toimittaa korjauksen, muutoksen tai täydennyksen tähän selitykseen ennen 1.12.2009.”

- 13 Tämän pöytäkirjan allekirjoittivat yhtäältä tarkastajat ja toisaalta H.
- 14 Kolmantena tarkastuspäivänä eli 26.11.2009 klo 12.00 komission tarkastajat totesivat tutkiessaan J:n sähköpostitiliä, että hänen vastaanottolaatikkonsa ei sisältänyt yhtään uutta sähköpostiviestiä. H selitti tarkastajille, että toisena tarkastuspäivänä noin klo 12 hän oli J:n vaatimuksesta antanut tietohallinto-osastolle määräyksen estää sähköpostiviestien, jotka on lähetetty neljän keskeisissä tehtävissä toimivan työntekijän tileille, saapumisen heidän vastaanottolaatikkoihinsa. Saapuvat sähköpostiviestit jäivät siis J&T Finance Groupin palvelimelle eikä niitä siirretty vastaanottajiensa vastaanottolaatikkoihin.
- 15 Myöhemmin vahvistettiin, että tätä toimenpidettä oli sovellettu yksinomaan J:n tiliin eikä muiden keskeisissä tehtävissä toimivien työntekijöiden tileihin.

- 16 Komissio päätti 17.5.2010 aloittaa menettelyn EPH:ta ja J&T Investment Advisors s.r.o:ta (EPIA:n edeltäjää) vastaan tehdäkseen päätöksen asetuksen N:o 1/2003 VI luvun nojalla sen vuoksi, että tarkastukseen oli kieltäytytty suostumasta ja vaaditut liikeasiakirjat oli esitetty puutteellisina. Tämän menettelyn aloittamista koskevat päätökset annettiin näille yhtiöille tiedoksi 19.5.2010.
- 17 Asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan 2 kohdan mukaisesti komissio lähetti 8.9.2010 kantajille tiedonsaantipyynnön, johon ne vastasivat 22.9.2010 päivätyillä kirjeillä.
- 18 Komissio ja kantajat pitivät 23.9.2010 ”tilannekatsauskokouksen”, jonka aikana kantajilla oli tilaisuus esittää huomautuksia.
- 19 Komissio lähetti 22.12.2010 kantajille väitetiedoksiannon oletetusta asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettua rikkomisesta.
- 20 Kantajat esittivät 17.11.2011 huomautuksensa väitetiedoksiannosta. Kuulemistilaisuus pidettiin 25.3.2011.
- 21 Komissio lähetti 1.4.2011 kantajille uuden tiedonsaantipyynnön asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla saadakseen selvennystä kuulemisen aikana annettuihin tietoihin. Kantajat vastasivat tähän pyyntöön 14.4.2011 toimittamalla muun muassa uusia tietoja sähköpostitilin käyttöön ottamisesta uudelleen.
- 22 Komissio lähetti 16.6.2011 kantajille asetuksen N:o 1/2003 18 artiklan nojalla uuden tiedonsaantipyynnön, johon ne vastasivat 22.6.2011 päivätyllä kirjeellä. Tässä vastauksessa ne totesivat muun muassa, että EPH:n kokonaisliikevaihto vuonna 2010 oli 990 700 000 euroa.
- 23 Kantajille ilmoitettiin 23.6.2011 toisen ”tilannekatsauskokouksen” aikana kuulemisen ja niiden esittämien kirjallisten ilmoitusten jälkeen komission alustava kanta.
- 24 Komissio lähetti 19.7.2011 kantajille täydentävän väitetiedoksiannon, jossa se esitti lisäseikkoja vuonna 2010 väitteistä yhden eli sähköpostitilin uudelleen käyttöön ottamista koskevan väitteen osalta.
- 25 Kantajat esittivät 12.9.2011 huomautuksensa täydentävästä väitetiedoksiannosta. Kuuleminen toteutettiin 13.10.2011.
- 26 Komissio teki 28.3.2012 asetuksen (EY) N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan soveltamismenettelystä päätöksen C(2012) 1999 lopullinen (kieltäytyminen suostumasta tarkastukseen) (asia COMP/39793 – EPH ym.) (jäljempänä riidanalainen päätös), jonka määräysosassa todetaan seuraavaa:

”1 artikla

EPH ja EPIA ovat kieltäytyneet suostumasta tarkastukseen, joka toteutettiin niiden toimitiloissa 24.–26.11.2009 asetuksen – N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdan nojalla, kun ne antoivat tuottamuksellisesti luvan käyttää jäädytettyä sähköpostitiliä ja palauttivat tahallisesti sähköpostiviestejä palvelimelle, mikä merkitsee saman asetuksen 23 artiklan 1 kohdan c alakohdassa tarkoitettua kilpailusääntöjen rikkomista.

2 artikla

1 artiklassa tarkoitettua rikkomisesta määrätään EPH:lle ja EPIA:lle yhdessä ja yhteisvastuullisesti 2 500 000 euron sakko – –”

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

- 27 Kantajat nostivat nyt käsiteltävän kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 12.6.2012 toimittamallaan kannekirjelmällä.
- 28 Unionin yleinen tuomioistuin (kuudes jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn ja esitti työjärjestyksensä 64 artiklan mukaisena prosessinjohtotoimena komissiolle kirjallisia kysymyksiä, joihin se vastasi asetetussa määräajassa.
- 29 Asianosaisten lausumat ja vastaukset unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin suullisiin kysymyksiin kuultiin 6.3.2014 pidetyssä istunnossa.
- 30 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin
- kumoaa riidanalaisen päätöksen
  - toissijaisesti kumoaa määrätyn sakon tai alentaa sen määrää symboliseen määrään tai ainakin alentaa sitä merkittävästi ja
  - velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.
- 31 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin
- hylkää kanteen kokonaisuudessaan
  - velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

- 32 Kantajat esittävät kanteensa tueksi neljä kanneperustetta. Ensimmäisen kanneperusteen mukaan kantajien puolustautumisoikeuksia on loukattu, toisen kanneperusteen mukaan toteamus, jonka mukaan kantajat kieltäytyivät suostumasta tarkastukseen, on virheellinen, kolmannen kanneperusteen mukaan syyttömyysolettamaa koskevaa periaatetta on loukattu ja neljännen kanneperusteen mukaan sakon määrää vahvistettaessa on loukattu suhteellisuusperiaatetta.
- 33 Aivan aluksi on tarkasteltava toista kanneperustetta, joka liittyy riidanalaisen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamiseen. Tämän jälkeen on tutkittava yhdessä ensimmäistä ja kolmatta kanneperustetta, jotka koskevat hallinnollisen menettelyn kulkua. Lopuksi on tutkittava neljäs kanneperuste, joka liittyy sakon määrän laskentaan.

Toinen kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohtaa on sovellettu virheellisesti

- 34 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa todettu rikkominen eli nyt käsiteltävässä asiassa kieltäytyminen suostumasta tarkastukseen muodostuu yhtäältä tuottamuksellisesti annetusta luvasta käyttää jäädytettyä sähköpostitiliä ja toisaalta tahallista saapuvien sähköpostiviestien palauttamisesta palvelimelle. Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että rikkomisen toteaminen perustuu välittömiin ja objektiivisiin todisteisiin eli (edellä 12 kohdassa toistettuun) pöytäkirjaan ja M:n sähköpostitilin ”lokitiedoston” (riidanalaisen päätöksen 28 ja 33 perustelukappale). Kantajat täsmensivät istunnossa vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin, etteivät ne kiistäneet tämän pöytäkirjan sisältöä. Ne eivät ole milloinkaan kiistäneet ”lokitiedoston” todistusarvoa. Asianosaisten

kesken on siis kiistatonta, että M sai – tarkastajien määräysten vastaisesti – luvan käyttää sähköpostitiliään tarkastuksen aikana ja J:n sähköpostitilille saapuvat sähköpostiviestit oli estetty tämän pyynnöstä.

- 35 Tällä kanneperusteella kantajat kuitenkin väittävät, ettei komissio todistanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että olosuhteet, joiden on katsottu olevan niiden vastuulla, aiheuttivat tarkastajien vaatimien liikeasiakirjojen esittämisen puutteellisina, minkä vuoksi niitä ei voida moittia siitä, että ne olisivat kieltäytyneet suostumasta tarkastukseen. Niiden mukaan riidanalaisen päätöksen kohteena oleva käyttäytyminen johtui pelkästä vahingossa tapahtuneesta tarkkaamattomuudesta eikä johtunut tuottamuksellisuudesta eikä tahallisuudesta. Kantajien mukaan riidanalainen päätös on näin ollen kumottava.
- 36 Komissio kiistää kantajien esittämät väitteet.
- 37 Aluksi on muistutettava, kuten asetuksen 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan sanamuodosta ilmenee, että komissio voi määrätä sakon, jos tahallisesti tai tuottamuksellisesti yritykset kieltäytyvät suostumasta tarkastukseen. Kyseessä on toinen niistä kahdesta tapauksesta, joissa sakko voidaan määrätä tämän säännöksen nojalla. Oikeuskäytännön mukaan komission on näytettävä tällainen kieltäytyminen toteen (ks. vastaavasti tuomio 22.11.2012, E.ON Energie v. komissio, C-89/11 P, Kok., EU:C:2012:738, 71 kohta). On siis tutkittava, tukevatko nämä todisteet kantajien esittämien väitteiden valossa oikeudellisesti riittävällä tavalla toteamusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, sellaisena kuin se ilmenee riidanalaisesta päätöksestä.

Tuottamuksellisesti annettu lupa käyttää jäädytettyä sähköpostitiliä

- 38 On todettava – eivätkä kantajat ole sitä kiistäneet – että M:n sähköpostitili, jota tarkastajat tutkivat, ei ollut täysin heidän valvonnassaan, ja tilanne oli tämä ensimmäisestä tarkastuspäivästä lähtien. Lisäksi se, että M sai käyttää tiliään, havaittiin vasta, kun D yritti käyttää tätä tiliä toisena tarkastuspäivänä. Näin ollen pelkkä se seikka, että tarkastajat eivät saaneet käyttää M:n, joka on yksi keskeisessä tehtävässä toimivasta neljästä henkilöstä ja jonka tili määrättiin jäädytettäväksi (ks. edellä 12 kohta), sähköpostitiliä yksinoikeudella, kuten vaadittiin, on riittävä, jotta riidanalaisista tapahtumaa voidaan luonnehtia kieltäytymiseksi suostumasta tarkastukseen.
- 39 Ensimmäiseksi on todettava, ettei kantajien väite, jonka mukaan komissio teki virheen, kun se luonnehti käyttöluvan antamista jäädytettyyn sähköpostitiliin tuottamukselliseksi kilpailusääntöjen rikkomiseksi riippumatta siitä, oliko sähköposteja käsitelty tai poistettu, voi menestyä. Riidanalaisen päätöksen 28 perustelukappaleesta ilmenee, että sen lisäksi, että H vahvisti pöytäkirjassa, että tarkastuksen aikana oli annettu lupa käyttää kyseistä tiliä, hän vahvisti myös, että ”tarkastajat hankkivat lisäksi luettelon [M:n] sähköpostitililtä toteutetuista yhteyksistä” ja että ”tämä lokitiedosto osoittaa, että [M:n] sähköpostitiliä on käytetty keskeytyksettä [tarkastuksen] ensimmäisestä päivästä klo 14.50 toiseen päivään klo 13.05 saakka”. Kuten edellä esitetystä ilmenee, komission on todistettava käyttöluvan antaminen M:n jäädytetyn sähköpostitilin sisältämiin tietoihin, mutta sen tehtävänä ei ole osoittaa, että näitä tietoja on käsitelty tai poistettu (ks. analogisesti tuomio 15.12.2010, E.ON Energie v. komissio, T-141/08, Kok., EU:T:2010:516, 85 ja 86 kohta).
- 40 Tässä yhteydessä kantajat eivät väitä, että M:n sähköpostitilin sisältämät tiedot olivat täydellisiä silloin, kun tarkastajat tutkivat niitä. Sen sijaan ne esittävät tekniluonteisia väitteitä, jotka koskevat sähköisten tiedostojen ”kestävyyttä” ja niiden automaattista kopioimista palvelimelle, väittääkseen, etteivät ne ole kieltäytyneet suostumasta tarkastukseen, koska tiedot oli tallennettu niiden palvelimelle. Tätä väitettä ei voida hyväksyä, sillä kieltäytyminen suostumasta tarkastukseen on nyt käsiteltävässä asiassa näytetty toteen silloin, kun tarkastajat eivät saaneet yksinoikeutta käyttää M:n sähköpostitiliä (ks. edellä 38 kohta).

- 41 Sillä tosiseikalla – jos se oletetaan toteen näytetyksi – että tarkastajat saattoivat milloin tahansa tutustua kyseessä oleviin sähköisiin tiedostoihin eli M:n sähköpostitilille vastaanotettuihin ja siltä lähetettyihin sähköpostiviesteihin palvelimen avulla, ei ole vaikutusta, koska komissiolla ei ollut velvollisuutta tutkia sitä mahdollisuutta, että nämä tiedostot löytyisivät koskemattomina muualta kuin siltä sähköpostitililtä, jonka tarkastajat olivat määränneet jäädyttäväksi tarkastuksen alussa. Tarkastajilla oli oltava mahdollisuus hankkia todisteita, olivatpa ne paperisella tai sähköisellä alustalla, niistä paikoista, joissa todisteita tavallisesti on, ilman, että kantajat estävät niitä, eli nyt käsiteltävässä asiassa M:n sähköpostitililtä (ks. vastaavasti tuomio 26.10.2010, CNOP ja CCG v. komissio, T-23/09, Kok., EU:T:2010:452, 69 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Tältä osin myöskään kantajien väitteellä, jonka mukaan M sai käyttää sähköpostitiliään muualta kuin työpaikalta käsin, minkä vuoksi hän ei voinut muuttaa tietoja, jotka oli tallennettu hänen tietokoneensa kovalevyllä, ei ole merkitystä.
- 42 Sama pätee väitteeseen, jonka mukaan komission olisi pitänyt tarkistaa, millä hetkellä viimeinen varmistuskopiointi palvelimelle oli tapahtunut, määrittääkseen, oliko tilin sisällön tarkistaminen tosiasiallisesti estetty. Komissiolla ei ollut mitään velvollisuutta toteuttaa tällaista tarkistusta (ks. edellä 39 kohta). Lisäksi se kantajien mainitsema seikka, että komissio olisi aiemmassa asiassa toiminut toisin, kun se oli palauttanut poistettuja tiedostoja, ei sellaisenaan ole omiaan asettamaan komissiolle tällaista velvollisuutta nyt käsiteltävässä asiassa eikä voi merkitä sitä, että komissio olisi toiminut puolueellisesti niiden suhteen.
- 43 Toiseksi kantajat väittävät, ettei komissio todistanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että ne olivat toimineet tuottamuksellisesti, mitä tulee oikeuteen käyttää jäädytettyä sähköpostitiliä. Tämä väite koskee riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappaletta, jonka mukaan "[H:lla] oli velvollisuus tiedottaa alaisilleen, mukaan lukien [Šp], tarkastajien antamista määräyksistä ja toimia niin, että niitä noudatetaan kirjaimellisesti", ja jonka mukaan "se, ettei hän toiminut niin, johtaa sen toteamiseen, että rikkomiseen on syyllistytty tuottamuksellisesti".
- 44 Sillä tosiseikalla – jos se oletetaan toteen näytetyksi – että M ei tiennyt siitä, että hänen sähköpostitilinsä oli jäädytetty ja että tarkastus oli käynnissä, kuten kantajat väittävät, ei ole merkitystä, koska tuottamuksen toteaminen perustuu H:n laiminlyöntiin. Kuten riidanalaisen päätöksen 73 perustelukappaleesta ilmenee, "koska komission tarkastaja antoi [H:lle] hänen tietohallinto-osaston päällikön ominaisuudessaan tietoja erikseen ja yksityiskohtaisesti, [hänen] tehtävänä oli tiedottaa nopeasti tietohallinto-osaston alaisilleen näistä [sähköpostitilien jäädyttämis]velvoitteista ja niiden täyttämisen yksityiskohdista tietohallinnon alalla – välttääkseen näiden asetuksista N:o 1/2003 johtuvien menettelyllisten velvoitteiden loukkaamisen". Kantajat täsmensivät istunnossa, etteivät ne kiistä pöytäkirjan sisältöä. Ne eivät myöskään voi väittää, että tapahtuma johtui "pelkästä huolimattomuudesta", koska H oli todellakin vastaanottanut määräyksen, että tarkastajien yksilöimät neljä sähköpostitiliä oli pidettävä jäädytettynä koko tarkastuksen ajan, ja koska kantajilla oli velvollisuus noudattaa tätä määräystä asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdan nojalla.
- 45 Kantajat eivät voi myöskään katsoa H:n laiminlyönnin johtuvan tarkastajien huolimattomuudesta eli arvostella tarkastajia siitä, etteivät he tiedottaneet asianmukaisesti kantajien velvollisuuksista ja seuraamuksista tilanteessa, jossa tarkastajien määräyksiä ei noudateta. Koska asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdan tavoitteena on mahdollistaa se, että komissio voi toteuttaa yllätystarkastuksia yrityksissä, joita epäillään SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan rikkomisista, kun perusteltu tarkastuspäätös on annettu asianmukaisesti tiedoksi näiden yritysten piirissä toimivaltaiselle henkilölle, komissiolla on nimittäin oltava mahdollisuus toteuttaa tarkastuksiaan ilman velvoitetta tiedottaa kullekin henkilölle, jota asia koskee, velvollisuuksistaan kunkin asian olosuhteissa. Tällaisen velvollisuuden seurauksena tarkastus, jonka kesto on tiukasti rajattu, viivästyisi. Kantajat vahvistivat istunnossa, että J laillisena edustajana ja H tietohallinto-osaston päällikkönä olivat ne henkilöt, joilla oli toimivalta vastaanottaa määräyksiä komission tarkastajilta. On todettava, että koska tarkastuspäätös oli annettu tiedoksi toimivaltaisille henkilöille tarkastuksen alussa, kantajien asiana oli toteuttaa kaikki

toimenpiteet, jotka ovat tarpeen tarkastajien määräysten täytäntöön panemiseksi, ja varmistaa, että henkilöt, joilla on oikeus toimia yritysten lukuun, eivät estäneet näiden tarkastusten toteuttamista (ks. analogisesti edellä 39 kohdassa mainittu tuomio E.ON Energie v. komissio, EU:T:2010:516, 260 kohta).

- 46 Toiseksi on myös hylättävä vastauskirjelmässä esitetty väite, jonka mukaan H oli riippumattoman yhtiön työntekijä eikä hänellä siis ollut oikeutta toimia kantajien lukuun. Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee – eivätkä kantajat ole sitä kiistäneet – että J nimesi tarkastajien kuullen H:n kantajien tietohallinnosta vastaavaksi henkilöksi heti tarkastuksen alussa (riidanalaisen päätöksen 22 perustelukappale). Tältä osin on muistutettava, että komission toimivalta määrätä yritykselle rikkomisesta sakkoja edellyttää ainoastaan sellaisen henkilön harjoittamaa kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevää toimintaa, jolla on yleisesti oikeus toimia yrityksen lukuun (ks. edellä 39 kohdassa mainittu tuomio E.ON Energie v. komissio, EU:T:2010:516, 258 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 47 Kolmanneksi on huomautettava, että Šp:n tietojen tasoa koskevat komission ”subjektiiviset oletukset”, jotka kantajat riitauttivat, muodostuvat tosiasiallisesti toteamuksista, jotka on esitetty väitetiedoksiannossa muttei riidanalaisessa päätöksessä. Kantajien tätä koskevat väitteet ovat siis joka tapauksessa tehottomia (ks. edellä 44 kohta), sillä tuottamuksellisuutta koskeva toteamus perustuu H:n laiminlyöntiin eikä Šp:n tietoihin.
- 48 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että komissio totesi nyt käsiteltävässä asiassa oikeutetusti, että lupa käyttää jäädytettyä sähköpostitiliä annettiin tuottamuksellisesti.

Saapuvien sähköpostien tahallinen palauttaminen palvelimelle

- 49 Kantajat väittävät, ettei komissio osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan rikkomista merkitseviä tosiseikkoja saapuvien sähköpostiviestien palauttamisen osalta, mikä väitteen mukaan rajoitti tarkastajien mahdollisuutta käyttää sähköpostitiliä suuren osan tarkastusta aikana.
- 50 Ensimmäiseksi on hylättävä kantajien väitteet, joiden mukaan J:n sähköpostitilille lähetetyt sähköpostiviestit kulkivat yhä palvelimen kautta ja ne tallennettiin palvelimelle, joka oli kaiken aikaa tarkastajien käytettävissä, jos he olisivat halunneet tutkia niitä. Tarkastajilla piti nimittäin olla mahdollisuus tutustua kaikkiin tarkastuksen kohteena olevan J:n vastaanottolaatikossa normaalisti oleviin sähköpostiviesteihin ilman, että heidän pitäisi kerätä näitä tietoja muualta voidakseen toteuttaa tarkastuksensa (ks. edellä 40 kohta).
- 51 Aluksi on todettava, etteivät kantajat kiistä sitä, että nämä sähköpostiviestit on tarkastajien määräysten vastaisesti palautettu J:n sähköpostitililtä tämän pyynnöstä. Samoin kuin edellä 38–42 kohdassa todetaan, on tämän jälkeen todettava, että koska komissio osoitti kiistämättömien todisteiden perusteella, että J:n sähköpostitilillä ei ollut tarkastuksen aikana näkyvissä kaikkia tiedostoja, sen tehtävänä ei ollut tutkia, saattoivatko puuttuvat tiedot löytyä muualta kantajien tietohallintojärjestelmästä. Kuten riidanalaisen päätöksen 57 perustelukappaleesta ilmenee, J:n antama määräys palauttaa palvelimelle kaikki sähköpostiviestit, jotka saapuivat neljän kantajayrityksissä keskeisessä asemassa olevan henkilön sähköpostitileille, ja sen täytäntöönpano tietohallinto-osastolla ainakin siltä osin kuin kyse on hänen omalle sähköpostitililleen osoitetuista viesteistä toteutettiin ilman, että tästä olisi tiedotettu komission tarkastajille. Tarkastajat havaitsivat, etteivät he voineet tutustua kaikkiin J:n sähköpostitilillä oleviin viesteihin tarkastuksen kuluessa, vaikka he olivat vaatineet yksinoikeutta käyttää tähän sähköpostitiliin heti tarkastuksen alussa (ks. edellä 12 kohta). Edellä todetun perusteella kantajien väite, jonka mukaan komissio ei voinut olla tietämättä, että tiedot voitiin saada palvelimelta, on tehoton.

- 52 Ylimääräisenä huomautuksena on todettava, että tietohallinnon tarkastusta koskevan komission tarkastuskertomuksen liitteestä 2 ilmenee, että tarkastajat yrittivät nyt käsiteltävässä asiassa palauttaa tiettyjä sähköisiä tiedostoja, mutta tulos oli ”outo” ja suuri määrä asiakirjoja puuttui yhä. Näin ollen kantajien väite, jonka mukaan tarkastajat saattoivat milloin hyvänsä tutustua tarkastuspäätöksen kohteena oleviin tietoihin palvelimen avulla, on hylättävä perusteettomana.
- 53 Lisäksi yhteistyövelvollisuudesta tarkastuksen aikana on korostettava, että oikeuskäytännöstä ilmenee, että tutkimuksen kohteena olevan yrityksen on toimitettava komissiolle mainitut tutkimuksen kohteeseen liittyvät hallussaan olevat asiakirjat, jos komissio tätä pyytää, vaikka komissio voisi käyttää näitä asiakirjoja kilpailusääntöjen rikkomisen toteennäyttämiseen (ks. 6.2.1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 ([EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus) (EYVL 1962, 13, s. 204) osalta tuomio 29.6.2006, komissio v. SGL Carbon, C-301/04 P, EU:C:2006:432, 44 kohta). Kantajat eivät siis voi ainoastaan väittää, että tarkastajat olisivat voineet löytää kyseessä olevat tiedot muualta niiden tiloista, koska niillä oli velvollisuus antaa J:n sähköpostiviestit tarkastajien käytettäväksi. Lisäksi asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan soveltamiseksi on riittävää, että tarkastuspäätös kattaa palautetut sähköpostiviestit, mitä ne eivät kiistä.
- 54 Väite, jonka mukaan palauttaminen tapahtui tarkastuksen hyvin lyhyen vaiheen aikana ja vaikutti siis vain rajoitettuun määrään sähköpostiviestejä, jotka eivät olleet olennaisia 2006 aloitetun tutkinnan kannalta, ei ole omiaan valaisemaan eri tavalla komission toteamia tosiseikkoja. Missään tapauksessa palautettujen sähköpostiviestien määrällä tai tärkeydellä tutkinnan kohteen kannalta ei ole merkitystä todettaessa kilpailusääntöjen rikkomista nyt käsiteltävässä asiassa.
- 55 Myöskään sillä, ettei komissio riidanalaisen tarkastuksen jälkeen syyttänyt kantajia SEUT 101 artiklassa tarkoitettun aineellisen oikeuden rikkomisesta, ei ole merkitystä määrittäessä menettelyllistä rikkomista. Kun erityisesti otetaan huomioon se, että tarkastuspäätökset tehdään tutkimuksen alussa, tässä vaiheessa ei voida arvioida lopullisesti, voidaanko adressaatteina olevien yksiköiden tai muiden yksiköiden toimet tai päätökset luokitella SEUT 101 artiklan 1 kohdan vastaisiksi yritysten väliseksi sopimuksiksi, yritysten yhteenliittymien päätöksiksi tai yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi taikka SEUT 102 artiklassa tarkoitetuiksi menettelytavoiksi (edellä 41 kohdassa mainittu tuomio CNOP ja CCG v. komissio, EU:T:2010:452, 68 kohta).
- 56 Toiseksi kantajat väittävät, ettei riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappaleessa mainitun oletuksen perusteella voida osoittaa oikeudellisesti riittävällä tavalla niiden toimineen tahallisesti.
- 57 Kyseisessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
- ”Kun kyse on saapuvien sähköpostiviestien (tarkastuksen aikana saapuneet viestit) palauttamisesta sähköpostitileiltä J&T FG:n palvelimelle, komissio arvioi, että sekä [J] että [H] tiesivät, että heidän on taattava komission tarkastajille yksinoikeus käyttää neljää mainittua sähköpostitiliä eivätkä he siis saaneet muuttaa sähköpostitilien asetuksia tarkastuksen aikana. Mitään poikkeusta ei myönnetty tileille normaalisti saapuvien sähköpostiviestien osalta; nämä saapuvat viestit olivat meneillään olevan tarkastuksen ja sitä koskevien määräysten alaisia. [J:n], joka pyysi [H:ta] antamaan tietohallinto-osastolle määräyksen palauttaa tietyille sähköpostitileille saapuvat sähköpostiviestit, ja [H:n] itsensä piti tietää, että tämä merkitsi niiden velvoitteiden laiminlyömistä, jotka sitoivat EPIA:a ja EPH:ta tarkastuksen aikana. Saapuvat sähköpostiviestit on siis palautettu (ainakin [J:n] sähköpostitilin osalta) tahallisesti.”
- 58 On huomautettava, että riidanalaisen päätöksen alaviitteessä 87 komissio viittaa tämän päätöksen 20 ja 21 perustelukappaleeseen komission tarkastajien J:lle ja H:lle antamien selitysten ja määräysten osalta. Näiden kahden perustelukappaleen sisältö toistetaan pääosin edellä 6–8 kohdassa. On todettava, että H:lle annetut selitykset ja määräykset esitetään tosiasiallisesti riidanalaisen päätöksen 22 perustelukappaleessa (ks. edellä 9 kohta).

- 59 Kantajat eivät ole kiistäneet näitä tosiseikkoja, ja ne väittävät näin ollen virheellisesti komission tukeutuneen pelkkään ”olettamaan”. Yhtäältä H:lle välitetyt määräykset vahvistetaan pöytäkirjassa (ks. edellä 12 kohta). Toisaalta on kiistatonta, että J hyväksyi tarkastuspäätöksen tiedoksi antamisen kantajille ja nimesi tarkastajille H:n kantajien tietohallinnosta vastaavana henkilönä sähköpostitilien jäädyttämisen toteuttamiseksi (ks. edellä 5 ja 9 kohta). Sekä J että H olivat saaneet määräykset sähköpostitilien jäädyttämisestä suoraan tarkastajilta, ja heillä oli velvollisuus toimittaa tarkastajille tutkinnan kohteeseen liittyvät sähköiset asiakirjat (ks. edellä 53 kohta). Näin ollen komissio ei tehnyt virhettä, kun se piti saapuvien sähköpostiviestien palauttamista palvelimelle tahallisenä tekona siltä osin kuin nämä kaksi henkilöä määräisivät ja toteuttivat sähköpostiviestien palauttamisen J:n sähköpostitililtä, jotta J:n sähköpostiviesteihin ei olisi enää mahdollista tutustua hänen sähköpostitilillään, mikä oli ilmiselvästi sekä heille annettujen määräysten että tarkastuksen tavoitteen vastaista.
- 60 Väite, jonka mukaan kyseessä olevat henkilöt eivät voineet tietää, että heidän käyttäytymisensä merkitsi kilpailusääntöjen rikkomista, liittyy aineellisesti ensimmäiseen kanneperusteeseen ja tutkitaan näin ollen sen yhteydessä.
- 61 On todettava, että tämän kanneperusteen yhteydessä kantajat eivät esitä tosiseikoille mitään uskottavaa selitystä, joka olisi vaihtoehtoinen komission rikkomisen toteuttamiseksi käyttämään selitykseen nähden (ks. vastaavasti edellä 37 kohdassa mainittu tuomio E.ON Energie v. komissio, EU:C:2012:738, 74–76 kohta).
- 62 Tästä seuraa, että toinen kanneperuste on hylättävä.

Ensimmäinen ja kolmas kanneperuste, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia ja syyttömyysolettaman periaatetta on loukattu

- 63 Ensimmäisessä kanneperusteessaan kantajat katsovat, että kyseessä olevan rikkomisen muodostavat kaksi tapahtumaa johtuvat komission tarkastajien huolimattomuudesta ja että niiden puolustautumisoikeuksia on loukattu, kun otetaan huomioon määräysten puutteellisuus. Niiden mukaan näitä tapahtumia ei olisi tapahtunut, jos kyseessä oleville henkilöille eli J:lle ja H:lle ja viimeksi mainitun työntekijöille olisi annettu asianmukaisesti tieto heidän velvollisuuksistaan tarkastuksen aikana ja seurauksista, joita näiden velvollisuuksien laiminlyömisellä on.
- 64 Kolmannessa kanneperusteessaan kantajat väittävät, että hallinnollisen menettelyn aikana komissiolla oli niiden suhteen ennakkoluuloja, minkä seurauksena riidanalaisessa päätöksessä esitettiin liian tiukka kanta, joka otettiin syyttömyysperiaatteen vastaisesti.
- 65 Komissio kiistää kaikki nämä väitteet perusteettomina.

Ensimmäinen kanneperuste

- 66 Aluksi on muistutettava, että komission asetuksen N:o 1/2003 nojalla suorittama hallinnollinen menettely jakautuu kahteen erilliseen ja toisiaan seuraavaan vaiheeseen, eli alustavaan tutkintavaiheeseen ja kontradiktoriseen vaiheeseen, joista molempiin liittyy oma sisäinen logiikkansa. Alustavan tutkintavaiheen, jonka aikana komissio käyttää sille tämän asetuksen nojalla kuuluvia tutkintavaltuuksia ja joka kestää aina väitetiedoksiantoon asti, tavoitteena on tehdä komissiolle mahdolliseksi koota kaikki merkitykselliset seikat, joiden perusteella voidaan todeta se, onko kilpailusääntöjä rikottu vai ei, ja komission on tämän ensimmäisen vaiheen perusteella voitava ottaa ensimmäinen kanta menettelylinjaan ja siihen, kuinka menettelyä jatketaan. Sitä vastoin kontradiktorisen vaiheen, joka kestää väitetiedoksiannosta lopullisen päätöksen tekemiseen, nojalla komission on voitava ottaa lopullisesti kanta kilpailusääntöjen rikkomiseen (ks. tuomio 12.12.2012, Almamet v. komissio, T-410/09, EU:T:2012:676, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 67 Komission alustavan tutkinnan aikana tekemät selvitystoimet, erityisesti asetuksen N:o 1/2003 18 ja 20 artiklan nojalla laaditut tietojensaantipyynnöt ja tehdyt tarkastukset vastaavat sisällöltään kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa moitetta ja niillä voi olla merkittäviä vaikutuksia kilpailusääntöjen rikkomisesta epäiltyjen yritysten tilanteeseen. Tämän vuoksi on tärkeää estää se, että puolustautumisoikeudet voisivat peruuttamattomalla tavalla vaarantua hallinnollisen menettelyn kyseisessä vaiheessa, koska suoritetuilla tutkintatoimilla voi olla ratkaiseva merkitys hankittaessa todisteita sellaisista yritysten lainvastaisista toimista, joista ne voivat joutua vastuuseen. Komission on siis mahdollisimman täsmällisesti ilmoitettava etsinnän kohde ja seikat, joita tarkastuksen on tarkoitus koskea (ks. vastaavasti edellä 66 kohdassa mainittu tuomio *Almamet v. komissio*, EU:T:2012:676, 26–29 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 68 Samoin on todettava, että kyseessä oleville yrityksille tarkastusten yhteydessä annettavat takeet voidaan luokitella viiteen luokkaan, joista ensimmäinen koskee tarkastuspäätösten perustelemista, toinen komissiolle tarkastusten kulun osalta asetettuja rajoja, kolmas sitä, että komissiolla ei ole oikeutta voimankäyttöön tarkastukseen pakottamiseksi, neljäs kansallisten viranomaisten osallistumista tarkastukseen ja viides käytössä olevia jälkikäteisiä muutoksenhakekeinoja (ks. vastaavasti muutoksenhaun kohteena oleva tuomio 6.9.2013, *Deutsche Bahn ym. v. komissio*, T-289/11, T-290/11 ja T-521/11, Kok., EU:T:2013:404, 74 kohta). Nyt käsiteltävässä asiassa kantajien väite, jonka mukaan tarkastajat eivät olleet antaneet henkilöille, joita tarkastus koskee, riittävästi tietoja heidän velvollisuuksistaan ja näiden velvollisuuksien laiminlyömisestä mahdollisista seuraamuksista, kuuluu aineellisesti kahteen ensimmäiseen mainittuun luokkaan.
- 69 Ensinnäkin tarkastuspäätösten perustelujen osalta oikeuskäytännöstä ilmenee, että niillä pyritään oikeuttamaan asianomaisissa yrityksissä suunniteltu tarkastus. Päätöksessä on siis mainittava ne seikat ja oletukset, jotka komissio haluaa tarkistaa (edellä 68 kohdassa mainittu tuomio *Deutsche Bahn ym. v. komissio*, EU:T:2013:404, 75 kohta). Lisäksi tässä päätöksessä on noudatettava asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdan säännöksiä (ks. edellä 2 kohta).
- 70 On todettava, että näitä vaatimuksia on noudatettu nyt käsiteltävässä asiassa. Tarkastuspäätöksen 1 artiklasta ilmenee muun muassa, että kantajille ilmoitettiin selvästi heidän yhteistyövelvoitteensa laajuus tarkastuksen yhteydessä. Niillä oli muun muassa velvollisuus toimittaa – millä tahansa alustalla – kirjanpitoa sekä muut liikeasiakirjansa, joita vaaditaan tarkastajien suorittamaa valvontaa varten tarkastuksen aikana. Tarkastuspäätöksen 3 artiklassa määrättiin 1 artiklassa yksilöityjen velvoitteiden noudattamatta jättämisen seuraamuksista. Erityisesti tarkastuspäätöksen 3 artiklan a alakohdassa mainittiin mahdollisuus määrätä sakko, kun yritykset kieltäytyvät – tahallisesti tai tuottamuksellisesti – suostumasta tarkastukseen.
- 71 Kuten komissio väittää perustellusti, on todettava, ettei tarkastajilla ollut velvollisuutta ilmoittaa kyseessä oleville henkilöille, että laiminlyöntien seuraamuksena saattoi olla sakko. Puolustautumisoikeuksien suojaamiseksi on riittävää, että tarkastuspäätös ja selittävät huomautukset oli annettu asianmukaisesti tiedoksi kantajayritysten piirissä toimivaltaisille henkilöille. Yhteistyövelvollisuus sitoo tarkastuspäätöksen tiedoksi antamisesta lähtien eikä mahdollisista yksilökohtaisista varoituksista lähtien (ks. edellä 45 kohta).
- 72 Toiseksi on todettava, että yrityksille riidanalaisten päätösten kanssa tiedoksi annettavissa selittävässä huomautuksissa tarkennetaan hyödyllisellä tavalla puolustautumisoikeuksien kunnioittamista koskevan periaatteen ja hyvän hallinnon periaatteen sisältöä sellaisena kuin komissio ne mieltää. Näissä selittävässä huomautuksissa tarkennetaan, miten tietyt tarkastuksen vaiheet on toteutettava, ja ne sisältävät yrityksen kannalta hyödyllisiä tietoja, kun yrityksen edustajien on arvioitava yhteistyövelvoitteensa laajuutta (ks. vastaavasti edellä 68 kohdassa mainittu tuomio *Deutsche Bahn ym. v. komissio*, EU:T:2013:404, 83 ja 84 kohta).

- 73 Kantajille toimitetuissa selittävässä huomautuksissa täsmennettiin muun muassa seuraavia seikkoja: komission velvollisuus antaa tiedoksi päätös, jossa annetaan lupa tarkastukseen (3 kohta), selvitys komission toimihenkilöiden valtuuksien rajoituksista (4 kohta), oikeus käyttää asianajopalveluja (6 kohta), tiettyihin tietoteknisiin asiakirjoihin tutustumista, niitä koskevia hakuja ja kopioimista koskevat yksityiskohtaiset säännöt (10 ja 11 kohta), tiettyjen tietotekniselle alustalle tallennettujen tietojen eriytetyn käytön hallinnointia koskevat ratkaisut (11 ja 12 kohta) ja ehdot, jotka koskevat tiettyjen tietojen tai liikesalaisuuksien luottamuksellista käsittelyä tarkastuksen jälkeen (13 ja 14 kohta). 15 kohdassa täsmennettiin, miten sinetin asettaminen oli toteutettava.
- 74 Asianosaisten kesken on riidatonta, että tarkastuspäätös ja selittävät huomautukset annettiin tiedoksi J:lle, kun tarkastajat saapuivat kantajien toimitiloihin ensimmäisenä tarkastuspäivänä (ks. riidanalaisen päätöksen 18 perustelukappale). Toimiessaan näin komissio turvasi edellä 68 kohdassa mainitut takeet.
- 75 Erityisesti tarkastuspäätös sisältää kaikki asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdassa säädetyt seikat. Komissio huolehti siitä, että se mainitsi niiden nimet, joille päätökset on osoitettu, syyt, jotka olivat johtaneet epäilyyn rikkomista merkitsevistä menettelytavasta, mahdollisesti kilpailuvastaisiksi epäiltyjen menettelytapojen tyyppin, kyseessä olevat tavara- ja palvelumarkkinat, maantieteelliset markkinat, joilla epäiltyjä menettelytapoja on väitetyt sovellettu, yhteyden näiden epäiltyjen menettelytapojen ja yrityksen, jolle päätös on osoitettu, toiminnan välillä, virkamiehet, jotka on valtuutettu toteuttamaan tarkastus, niiden käyttöön annetut keinot ja tarkastuksen kohteena olevan yrityksen toimivaltaisen henkilöstön velvollisuudet, tarkastuksen ajan ja paikan, tarkastuksen estämisestä johtuvat seuraamukset sekä muutoksenhakumahdollisuuden ja muutoksenhakua koskevat edellytykset. Komissio kunnioitti siis täysimääräisesti kantajien puolustautumisoikeuksia eikä kantajien muilla väitteillä voida kyseenalaistaa tätä toteamusta.
- 76 Kun kyse on väitteestä, jonka mukaan komission asiakirja-aineisto ei sisällä mitään asiakirjaa sen osalta, miten komissio takasi, että tarkastuksen kohteena oleville henkilöille oli annettu asianmukaisesti tieto heidän velvollisuuksistaan ja niiden laiminlyömisestä seuraamuksista, edellä esitetystä ilmenee, että J:lle on tarkastuspäätöksen tiedoksi antamisen yhteydessä välitetty kaikki merkitykselliset tiedot, mukaan lukien seuraamusten mahdollisuus menettelysääntöjen rikkomisen vuoksi.
- 77 Erityisesti kantajat eivät voi vedota komission tarkastajien tiedottamatta jättämiseen oikeuttaakseen J:n, jolle nämä asiakirjat annettiin tiedoksi kantajien laillisena edustajana, yksipuoliset toimet määrätä saapuvien sähköpostiviestien palauttamisesta. Sillä väitetyllä seikalla, että hän oli ymmärtänyt saaneensa määräyksen olla antamatta kenellekään tietoa tarkastuksesta, ei näin ollen ole vaikutusta. Kuten edellä 74–76 kohdasta ilmenee, komissio nimittäin antoi hänelle suoraan kaikki vaaditut tiedot. Tämän vuoksi kyse ei voi olla kantajien puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta. Lisäksi – kuten riidanalaisen päätöksen 21 ja 22 perustelukappaleesta, jonka sisältöä kantajat eivät ole kiistäneet, ilmenee – J oli nimennyt tarkastajille H:n tietohallinnosta vastaavana henkilönä pannakseen täytäntöön heidän määräyksensä sähköpostitilien jäädyttämisestä, mikä osoittaa, että hän oli ymmärtänyt kantajia tarkastuksen aikana sitovan yhteistyövelvoitteen.
- 78 Toisin kuin kantajat väittävät, merkitystä ei ole sillä, että muiden kantajien keskeisissä tehtävissä olevien henkilöiden sähköpostitilejä ei ole määrätty jäädytettäväksi. Koska komissiolle tarkastusten toteuttamiseksi annettu aika on tarkastuspäätöksessä tarkasti rajattu, tarkastajien oli voitava olettaa, kun he olivat välittäneet määräyksensä yrityksille, että nämä yritykset toteuttaisivat tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöön panemiseksi ilman, että tarkastajien tarvitsisi toistaa niitä. Koska komissio oli antanut tarkastuspäätöksen ja selittävät huomautukset nyt käsiteltävässä asiassa tiedoksi toimivaltaisille henkilöille, on todettava, että kantajien asiana oli toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet sen takaamiseksi, että sähköpostitilien jäädyttämisestä koskevat määräykset pannaan täytäntöön täysimääräisesti (ks. edellä 45 kohta). Väitteet, joiden mukaan tiedottaminen oli puutteellista, on näin ollen hylättävä, mukaan lukien väitteet, joiden tueksi ei ole esitetty todisteita ja joiden mukaan J oli ilmoittanut tarkastajille aikomuksestaan pyytää, ettei hänen sähköpostiviestejään enää lähetettäisi hänen vastaanottolaatikkoonsa.

- 79 Samoilla perusteilla on hylättävä väite, jonka mukaan komissiolla oleva tiedotusvelvoite on suurempi puolustautumisoikeuksien suojaamisen osalta, sillä toisin kuin sinetin kiinnittäminen, jonka kaikki voivat nähdä ja joka on epätavallinen tapahtuma, pelkkä sähköpostitilin jäädyttäminen ei ole sellaisenaan havaittavissa. Saatuaan tarkastajilta yksiselitteiset määräykset kantajien asiana oli panna ne täytäntöön.
- 80 Myöskään väite, jonka mukaan kantaja ei ollut palkannut tietohallinto-osaston henkilöstöä, ei voi menestyä. Se, että tietohallinto-osaston henkilökunnalle palkan maksoi J&T Banka ja he suorittivat palvelujaan kantajille väliaikaisesti, tai se, että H oli riippumattoman yrityksen työntekijä, ei estä sitä, että komissio voi katsoa heidän suorittaneen työtehtäviään kantajien hyväksi ja niiden ohjauksessa (ks. edellä 46 kohta). Lisäksi J kantajien laillisena edustajana oli nimennyt tarkastajille H:n tietopalveluista vastaavana henkilönä heti tarkastuksen alussa.
- 81 Sen väitteen, jonka mukaan H:lla ei ollut aikaa antaa tietohallinto-osaston henkilökunnalle tietoja ja määräyksiä neljän sähköpostitilin jäädyttämisestä, tueksi ei ole esitetty mitään todisteita. Myöskään kirjeessä, jonka kantajat lähettivät 30.11.2009 komissiolle ja jonka otsikko on ”Selityksiä neuvoston asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdan nojalla toteutetun tarkastuksen aikana”, ei viitata lainkaan tällaiseen rajoitukseen.
- 82 Kaiken edellä esitetyn perusteella ensimmäinen kanneperuste on hylättävä.

Kolmas kanneperuste

- 83 Kantajat väittävät, että hallinnollisen menettelyn aikana komissio toimi niiden suhteen puolueellisesti, erityisesti kun se paljasti tarkastusta koskevat tietovuodot, joista ilmoitettiin tšekkiläisissä lehdissä ja jotka väitteen mukaan liittyivät EPH:hon, minkä vuoksi komissio loukkasi syyttömysolettaman periaatetta. Ne muistuttavat komission korostaneen tiettyjä seikkoja tarkastuksen ja hallinnollisen menettelyn aikana ilman mitään ilmeistä syytä. Kantajien mukaan tästä ilmenee, että komissio oli vakuuttunut siitä, että kantajat olivat tietoisia tästä tarkastuksesta ja valmistautuneet siihen, mikä on tosiseikkojen puolueetonta analysointia koskevan velvollisuuden vastaista.
- 84 On korostettava, että tällä väitteellä kantajat eivät tarkoita riidanalaista päätöstä vaan niiden suhteen 17.12.2010 annettua väitetiedoksiantoa, joka annettiin niille tiedoksi 22.12.2010 (ks. edellä 19 kohta). Kannekirjelmässä ne arvostelevat ”komission päätöstä viitata niihin väitetiedoksiannossa”.
- 85 Aluksi on muistutettava, että väitetiedoksiannossa on oltava väitteistä riittävän selvästi muotoiltu vaikka vain tiivistelmän muodossa esitetty selvitys, jotta ne, joita asia koskee, voisivat tosiasiallisesti saada tiedon siitä, mihin toimintaan komissio väittää niiden syyllystyneen, ja jotta ne pystyvät tehokkaasti puolustautumaan ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tätä vaatimusta noudatetaan, jos päätöksessä ei aseteta asianomaisten henkilöiden vastuulle väitetiedoksiannossa tarkoitetuista rikkomisista poikkeavia rikkomisia ja jos siinä esitetään ainoastaan sellaisia tosiseikkoja, joista asianomaiset henkilöt ovat voineet antaa selvityksen (ks. tuomio 28.2.2002, Compagnie générale maritime ym. v. komissio, T-86/95, Kok., EU:T:2002:50, 442 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Komissio voi hallinnollisen menettelyn valossa muuttaa tai lisätä tosiseikkoja tai oikeudellisia seikkoja koskevia argumentteja esittämiensä väitteiden tueksi (tuomio 22.10.2002, Schneider Electric v. komissio, T-310/01, Kok., EU:T:2002:254, 438 kohta).
- 86 Nyt käsiteltävää argumenttia on arvioitava edellä esitetyn valossa.

87 Komissio toteaa 17.12.2010 annetun väitetiedoksiannon 13 kohdassa tosiseikkojen osalta seuraavaa:

”On mainittava, että Euro.cz (joka on yhteydessä EPH:hon) ilmoitti komission lähiaikoina toteuttamien tarkastusten uhasta 23.11.2009 eli päivää ennen tarkastuksen alkua. Lehtiartikkeli sisältää [M:n] (sekä J&T IA:lle että EPH:lle työskentelevä ulkoinen viestintäasiantuntija), jota haastateltiin EPH:n tiedottajana, lausuman. [M] ilmoitti, että kun otetaan huomioon yhtiön markkinaosuus ja tosiasiallinen markkinatilanne, menettelyn aloittaminen yhtiötä vastaan olisi erittäin yllättävää, mutta yhtiö ei vastustaisi tällaista menettelyä. [M] ilmoitti 23.11.2009 klo 17.47 sähköpostitse muun muassa [K:lle] (J&T IA:n toimitusjohtaja ja EPH:n hallituksen puheenjohtaja), [S:lle] (J&T IA:n ja EPH:n oikeudellinen neuvonantaja) ja [J:lle] haastattelusta ja liitti linkin artikkeliin internetsivulla Euro.cz.”

88 Ensinnäkin on hylättävä väite, joka koskee väitetiedoksiannon 13 kohdan sanamuotoa, koska se perustuu kyseisen kohdan virheelliseen tulkintaan. Tästä kohdasta ei ilmene, että komissio moittisi EPH:ta tai M:ää tietovuodosta, vaikka se viittaa yhtiön, joka raportoi mahdollisista tarkastuksista, ja EPH:n väliseen yhteyteen. Lisäksi väitetiedoksiannon 14 kohdasta, jossa komissio viittaa ”erityiseen tilanteeseen, jossa [kansallinen lehdistö] raportoi komission tarkastusten uhasta”, ilmenee, että komissio korostaa sitä, että tarkastajat muistuttivat J:tä yhteistyövelvoitteesta tarkastuksen aikana kyseessä olevien myöhempien vaikeuksien yhteydessä.

89 Toiseksi komissio ei ole missään tapauksessa väittänyt 15.7.2011 antamassaan ylimääräisessä väitetiedoksiannossa eikä riidanalaisessa päätöksessä, että kantajat olivat tietovuodon taustalla. Asianosaisten kesken on lisäksi riidatonta, että tietovuotoja ei ole mainittu riidanalaisessa päätöksessä. Ainoa viittaus kyseessä olevaan lehtiartikkeliin on riidanalaisen päätöksen 101 perustelukappaleessa, jossa vastataan kantajien väitteisiin erityisistä olosuhteista ja jossa todetaan seuraavaa:

”Asianosaisten viestintäasiantuntija [M] oli myös niiden tiedottaja. Vaikka hän ei itse tee liiketaloudellisia päätöksiä, on erittäin todennäköistä, että hän on tietoinen tärkeistä liiketaloudellisista kysymyksistä. Asianosaisten tiedottajana hän lisäksi antoi päivää ennen tarkastusta lehdistölle lausuman, jossa hän sanoi pelkäävänsä tulevaa tutkintaa, joka koskee kartelleja ja määrävän markkina-aseman väärinkäyttämistä Tšekin sähkömarkkinoilla.”

90 Tämän vuoksi komissio hylkäsi väitteen, jonka mukaan M ei ollut yhteydessä kantajien liiketoimiin, eikä komissio mainitse lainkaan tarkastukseen liittyviä tietovuotoja. Tietovuodot eivät siis kuuluneet seikkoihin, jotka komissio otti huomioon vahvistaessaan sakon määrän. Riidanalaisessa päätöksessä ei myöskään väitetä, että kantajia olisi varoitettu tarkastuksesta. Se, että M:n sähköpostitilin käyttöön ottamista uudelleen pidettiin tuottamuksellisesti toteutettuna kilpailusääntöjen rikkomisena (riidanalaisen päätöksen 70 perustelukappale), nimittäin osoittaa, ettei komissio ottanut huomioon M:n väitettyä tarkastusta koskevaa tietoa.

91 Kolmanneksi väite, jonka mukaan komission kantajien vastainen asenne selittää sen, että se ”yhä korosti tiettyjä seikkoja tarkastuksen ja hallinnollisen menettelyn aikana ilman mitään ilmeistä syytä”, on vain pelkkä toteamus, jonka tueksi ei ole esitetty yhtään todistetta.

92 Neljänneksi myöskään väitteet, joiden mukaan komissio ei ole toiminut huolellisesti ja että väitetyn kieltäytymisen suostumasta tarkastukseen ja muihin hallinnollisiin menettelyihin vaikutukset ovat rajalliset, eivät voi menestyä. Ne yhtyvät nimittäin aineellisesti väitteisiin, jotka on jo hylätty toisen kanneperusteen tutkinnan yhteydessä. Tältä osin on muistutettava, että komissio osoitti kaksi tapahtumaa, jotka merkitsevät menettelysääntöjen rikkomista ja joiden tosiseikkoja kantajat eivät ole kiistäneet unionin yleisessä tuomioistuimessa.

93 Edellä esitetyistä perusteluista seuraa, ettei komissio ole loukannut syyttömyysolettaman periaatetta hallinnollisen menettelyn aikana. Näin ollen kolmas kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Neljäs kanneperuste, jonka mukaan suhteellisuusperiaatetta on loukattu sakon määrää vahvistettaessa

- 94 Koska kolme ensimmäistä kanneperustetta on hylätty, on tutkittava neljäs kanneperuste, joka on esitetty toissijaisesti.
- 95 Siltä osin kuin kantajat väittävät, etteivät ne ymmärrä, kuinka sakon määrä on laskettu riidanalaisessa päätöksessä, ensimmäiseksi unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että on tutkittava, ovatko riidanalaisen päätöksen perustelut puutteelliset tältä osin.
- 96 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että SEUT 296 artiklan mukainen perusteluvelvollisuus määräytyy kyseessä olevan toimenpiteen luonteen mukaan, ja perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmentävä toimenpiteen tehneen yhteisön toimielimen päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja että toimivaltainen tuomioistuin voi tutkia toimenpiteen laillisuuden. Perusteluvelvollisuuden täyttymistä on arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, joka niillä, joille toimenpide on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen. Perusteluissa ei tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, sillä tutkittaessa sitä, täyttävätkö toimenpiteen perustelut SEUT 296 artiklan vaatimukset, on otettava huomioon sen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (ks. edellä 39 kohdassa mainittu tuomio E.ON Energie v. komissio, EU:T:2010:516, 277 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 97 Nyt käsiteltävässä asiassa arviointiperusteita, joihin komissio tukeutui määrittäessään riidanalaisen sakon määrän, olivat erityisesti rikkomisen vakavuus ja kesto. Komissio hylkäsi kantajien väitteet, joilla ne pyrkivät osoittamaan lieventävien olosuhteiden olemassaolon (riidanalaisen päätöksen 83–103 perustelukappale).
- 98 Ensimmäiseksi komissio vetosi siihen, että on tärkeää määrätä sakko, jolla on estävä vaikutus, jottei tarkastuksen kohteena olevalle yritykselle ole edullisempaa väärentää sähköpostiviestejä välttääkseen korkean sakon aineellisen oikeuden rikkomisesta (83 perustelukappale). Toiseksi komissio korosti sähköisten asiakirjojen, joita sen mukaan voidaan käsitellä helpommin kuin paperilla olevia asiakirjoja, erityisluonnetta (83 ja 87 perustelukappale). Kolmanneksi komissio mainitsi, että riidanalainen kilpailusääntöjen rikkominen koostui kahdesta erillisestä tapahtumasta (88 perustelukappale), ja katsoi, että vaikka toinen niistä oli toteutettu tuottamuksellisesti, tämä ei muuta mitenkään tämän rikkomisen vakavuutta (89 perustelukappale). Neljänneksi komissio arvioi, että rikkominen tapahtui suuren osan tarkastuksesta aikana (90 perustelukappale).
- 99 Tämän jälkeen komissio hylkäsi kantajien väitteet, jotka koskivat lieventäviä olosuhteita. Tältä osin se oli yhtäältä sitä mieltä, että kantajat tunsivat kilpailuoikeutta ja että EPH oli merkittävä energia-alan toimija (riidanalaisen päätöksen 92–98 perustelukappale). Toisaalta se hylkäsi merkityksettömänä kantajien väitteen, jonka mukaan J tai M eivät kumpikaan olleet asemassa, joka liittyisi kantajien liiketoimintaan (riidanalaisen päätöksen 99–101 perustelukappale). Lopuksi komissio mainitsi kantajien yhteistyön riidanalaisen kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisen suhteen olleen rajoitettua (riidanalaisen päätöksen 102 perustelukappale).
- 100 Tämän vuoksi on hylättävä kantajien väite, jonka mukaan komissio ei selittänyt riidanalaisessa päätöksessä, miksi sen mielestä kantajien esittämiä seikkoja ei ollut otettava huomioon.
- 101 Kun kyse on asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohdasta, on todettava, että koska komissio ei ole antanut suuntaviivoja, joissa esitettäisiin laskentamenetelmä, jota sen olisi käytettävä vahvistaessaan sakkoja tämän säännöksen nojalla, ja koska komission päättely ilmenee riidanalaisesta päätöksestä selkeästi ja yksiselitteisesti, komission ei tarvinnut esittää sakon perusmäärää ja mahdollisia raskauttavia tai lieventäviä olosuhteita absoluuttisena lukuna tai prosenttilukuna. Tästä seuraa, että riidanalaisen päätöksen perustelujen puutteellisuutta koskeva väite on hylättävä.

- 102 Toiseksi kantajat väittävät, ettei niille määrätty sakko ole suhteellisuusperiaatteen mukainen. Väitteen ensimmäisessä osassa ne riitauttavat komission toteuttaman rikkomisen vakavuuden ja keston arvioinnin. Väitteen toisessa osassa ne vetoavat lieventäviin olosuhteisiin, joita komissio ei niiden mukaan ottanut asianmukaisesti huomioon. Väitteen kolmannessa osassa kantajat esittävät perusteluja sille, että sakko on niiden mukaan liian suuri.
- 103 Komissio vaatii, että kantajien väitteet on hylättävä.
- 104 Tältä osin on huomautettava, että suhteellisuusperiaatteen mukaan toimielinten säädöksillä, päätöksillä ja muilla toimenpiteillä ei saa ylittää rajoja, jotka johtuvat siitä, mikä on tarpeellista niillä lainmukaisesti tavoiteltujen päämäärien toteuttamiseksi ja tähän soveltuva, eli silloin, kun on mahdollista valita usean tarkoituksenmukaisen toimenpiteen välillä, on valittava vähiten rajoittava, eivätkä toimenpiteistä aiheutuvat haitat saa olla liian suuria tavoiteltuihin päämääriin nähden (ks. edellä 39 kohdassa mainittu tuomio E.ON Energie v. komissio, EU:T:2010:516, 286 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 105 Tästä seuraa, että sakot eivät saa olla suhteettomia tavoitteisiin eli kilpailusääntöjen noudattamiseen nähden ja että kilpailun alalla tapahtuneen rikkomisen vuoksi yritykselle määrätyn sakon määrän on oltava oikeassa suhteessa rikkomiseen, jota on arvioitava kokonaisuutena ja ottaen muun muassa huomioon rikkomisen vakavuus. Tältä osin vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta määritettäessä otetaan huomioon lukuisia tekijöitä, joiden osalta komissiolla on harkintavaltaa (ks. edellä 39 kohdassa mainittu tuomio E.ON Energie v. komissio, EU:T:2010:516, 287 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 106 Riidanalaisen päätöksen 85–89 perustelukappaleessa komissio esitti ne syyt, joiden perusteella se arvioi, että kyseessä oleva rikkominen oli sellaisenaan kokonaisuutena tarkasteluna vakava.
- 107 Ensinnäkin ja edellä 66 kohdassa esitettyjen toteamusten tapaan on todettava, että toimivalta toteuttaa tarkastuksia on erittäin tärkeä SEUT 101 ja SEUT 102 artiklassa tarkoitettujen kilpailusääntöjen rikkomisten havaitsemiseksi. Näin ollen komissio totesi riidanalaisen päätöksen 86 perustelukappaleessa oikeutetusti, että lainsäätäjällä oli asetuksessa N:o 1/2003 vahvistanut ankarampia seuraamuksia kuin aiemmassa järjestelmässä kieltäytymisestä suostua tarkastukseen, jotta otettaisiin huomioon tämän menettelysääntöjen rikkomisen erityinen vakavuus. Komissio saattoi myös perustellusti ottaa huomioon tarpeen taata riittävän estävä vaikutus (ks. vastaavasti tuomio 7.6.1983, Musique Diffusion française ym. v. komissio, 100/80–103/80, Kok., EU:C:1983:158, 108 kohta), jotta yritykset eivät voisi arvioida, että niille olisi edullista toimittaa tarkastuksen yhteydessä ainoastaan osa sähköisistä asiakirjoista estääkseen komissiota toteamasta tällaisten todisteiden perusteella aineellisen oikeuden rikkomisen.
- 108 Toisin kuin kantajat väittävät, tämä estävä vaikutus on vielä tärkeämpi sähköisten tiedostojen osalta, sillä niitä on niiden erityisluonteen vuoksi helpompi ja nopeampi käsitellä kuin paperilla olevia asiakirjoja. Vaikka – kuten kantajat väittävät – sähköisten tiedostojen tuhoaminen sähköpostitililtä ei ole aina peruuttamatonta, koska ne voidaan palauttaa muiden tietoteknisten alustojen avulla – mikä on lisäksi mahdollista tiettyjen silputtujen fyysisten asiakirjojen osalta – on kuitenkin kiistämätöntä, että niiden käsittelyn helppous aiheuttaa erityisiä vaikeuksia tarkastuksen tehokkuuden suhteen. Paperilla olevat asiakirja-aineistot, kun tarkastajat ovat ottaneet ne haltuunsa, pysyvät fyysisesti heidän hallinnassaan tarkastuksen ajan. Sen sijaan sähköiset tiedostot voidaan nopeasti piilottaa jopa tarkastajien läsnä ollessa. Tarkastajat eivät näin ollen tiedä, tutustuvatko he täydellisiin ja koskemattomiin sähköisiin tietoihin. Kun tarkastajat nyt käsiteltävässä asiassa valvoivat J:n sähköpostitiliä, joka väitteen mukaan oli jäädytetty, he eivät tienneet, että saapuvat sähköpostit palautettiin palvelimelle tarkastukseen viimeiseen päivään saakka. Komissio ei siis tehnyt virhettä, kun se totesi riidanalaisen päätöksen 87 perustelukappaleessa, että kun yritys ei noudata tarkastajien määräyksiä, joiden mukaan tarkastuksen aikana sähköpostitilien haltijoiden ei pidä päästä käyttämään

tilejään ja tarkastajien on päästävä käyttämään niitä täysimääräisesti, oli katsottava, että tämä määräysten noudattamatta jättäminen merkitsee jo luonteensa puolesta yrityksille tarkastuksen aikana kuuluvien menettelyllisten velvollisuuksien vakavaa laiminlyömistä.

- 109 Toiseksi on todettava, että koska kantajat eivät ole näyttäneet toteen huolimattomuutta aiempien kanneperusteiden yhteydessä, ne eivät voi väittää tämän kanneperusteen yhteydessä, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon niiden tietämättömyys unionin kilpailuoikeudesta tai niiden rajoitetut resurssit. Kantajien väite, jonka mukaan riidanalainen päätös ensimmäisenä päätöksenä, joka koskee kieltäytymistä suostumasta tarkastukseen, johon sisältyy sähköisten tiedostojen tutkimista, ei voi toimia ennakkopäätöksenä tämän saman väitetyn huolimattomuuden vuoksi, on myös hylättävä.
- 110 Aluksi – kuten edellä 70 ja 73 kohdassa todetaan – kantajille oli nimittäin heti tarkastuksen alussa selvästi ilmoitettu niiden yhteistyövelvollisuudesta ja oikeudesta käyttää asianajajaa. Riippumattomat asiaan erikoistuneet asianajajat olivat paikalla niiden toimitiloissa toisen tarkastuspäivän iltapäivästä alkaen (riidanalaisen päätöksen 97 ja 98 perustelukappale). Tämän jälkeen kantajien esittämät seikat – jos ne oletetaan toteen näytetyiksi – jotka koskevat niiden pientä kokoa, vähäistä rajat ylittävää toimintaa ja perustamista vain vähän aikaa ennen tarkastusta, eivät olisi voineet vaikuttaa sähköpostitilien epätäydelliseen toimittamiseen nyt käsiteltävässä asiassa tarkastajien yksiselitteisten määräysten vastaisesti. Näin ollen komissio hylkäsi perustellusti kaikki nämä väitteet (riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappale). Lopuksi myöskään väitteet, jotka koskevat niiden rikkomisen väitettyä uutuutta, eivät voi menestyä, sillä selittämissä huomautuksissa mainittiin nimenomaisesti mahdollisuus tutkia sähköisiä tiedostoja (ks. edellä 73 kohta) ja tarkastuspäätöksessä selvitettiin yksityiskohtaisesti yhteistyövelvoitetta tällaisten tutkimusten yhteydessä.
- 111 Kolmanneksi on todettava, toisin kuin kantajat väittävät, ettei 2 500 000 euron sakkoa voida pitää suhteettomana kantajien kokoon nähden nyt käsiteltävän asian olosuhteissa. Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan nojalla komissiolla on valta määrätä yrityksille ja yritysten yhteenliittymille sakko, joka on enintään yksi prosentti edellisen tilikauden liikevaihdosta, jos ne rikkovat menettelysääntöjä. Kuten riidanalaisen päätöksen 101 perustelukappaleessa todetaan, kantajille määrätty sakko on 0,25 prosenttia EPH:n vuosittaisesta liikevaihdosta vuonna 2010. On huomautettava, että tämän liikevaihdon, joka oli 990 700 000 euroa (riidanalaisen päätöksen kolmas perustelukappale), ilmoittivat kantajat hallinnollisen menettelyn aikana. Kantajat eivät ole esittäneet mitään väitettä osoittaakseen, että niiden sakon määrä oli sellaisenaan suhteeton niiden kokoon nähden.
- 112 Yhtäältä on todettava, että sen väitteen tueksi, jolla kantajat riitauttavat niiden riidanalaisessa päätöksessä (95 perustelukappale) mainitun 6,9 prosentin markkinaosuuden tuotannon osalta, ei ole esitetty yhtään vakuuttavaa todistetta. Kantajat viittaavat hallinnollisen menettelyn aikana toteuttamaansa esittelyyn, jossa mainitaan 1,7 prosentin prosenttiosuus ”asennetusta kapasiteetista” tarkastuspäivänä ja 6,7 prosentin prosenttiosuus vuonna 2012, mutteivät esitä tietoja, joiden perusteella tämä laskelma ja tietojen lähde voitaisiin tarkistaa. Kantajat ainoastaan toteavat, etteivät ne olleet ”tarkastushetkellä jo energia-alan merkittävä toimija” (riidanalaisen päätöksen 95 perustelukappale). Joka tapauksessa kantajien koko otetaan huomioon siltä osin kuin asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdassa vahvistetaan enimmäismäärä, joka on 1 prosenttia niiden liikevaihdosta.
- 113 Toisaalta on hylättävä väite, jonka mukaan määrätty sakko, joka on 0,25 prosenttia merkityksellisestä liikevaihdosta, on korkea eikä ole oikeassa suhteessa siihen sakkoon nähden, jonka komissio määräsi E.ON Energie AG:lle (asia COMP/B-1/39.326 – E.ON Energie AG) ja joka on vain 0,14 prosenttia merkityksellisestä liikevaihdosta ja alempi kuin nyt käsiteltävässä asiassa huolimatta raskauttavista olosuhteista ja siitä, että se liittyy ilmeisempään ja vakavampaan kilpailusääntöjen rikkomiseen eli sinetin murtamiseen. Kyseisessä asiayhteydessä unionin tuomioistuimien katsoi, että rikkomisen, jonka muodostaa sinetin murtaminen, joka antaa aiheen epäilyyn sinetöidyssä huoneessa olevien todisteiden koskemattomuuden suhteen, oli luonteeltaan erityisen vakava (edellä 37 kohdassa mainittu tuomio

- E.ON Energie v. komissio, EU:C:2012:738, 128 ja 129 kohta). Vastaavat toteamukset soveltuvat nyt käsiteltävässä asiassa siltä osin kuin asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 2 kohdan b alakohdan ja 23 artiklan 1 kohdan c alakohdan tavoitteena on suojata tarkastuksia uhalta, joka johtuu siitä, etteivät tarkastajien keräämät ammatilliset tiedot ole koskemattomia. On kuitenkin todettava, että toisin kuin E.ON:n tilanteessa, riidanalaisen päätöksen olosuhteet koskevat kahta erillistä tapahtumaa, joista toinen on toteutettu tahallisesti.
- 114 Missään tapauksessa se, että komissio on aikaisemmin soveltanut tietyntasoisia sakkoja tietynlaisiin rikkomisiin, ei voi merkitä sitä, etteikö se voisi nostaa tätä sakkojen tasoa asetuksessa N:o 1/2003 ilmoitetuissa rajoissa, jos tämä on tarpeen unionin kilpailupolitiikan toteuttamiseksi. Näiden sääntöjen tehokas soveltaminen edellyttää nimittäin, että komissio voi milloin tahansa mukauttaa sakkojen tasoa tämän politiikan tarpeisiin (ks. asetuksen N:o 17 osalta edellä 107 kohdassa mainittu tuomio *Musique Diffusion française ym. v. komissio*, EU:C:1983:158, 109 kohta).
- 115 Neljänneksi riidanalaisen kilpailusääntöjen rikkomisen keston huomioon ottamisesta komissio totesi riidanalaisen päätöksen 90 perustelukappaleessa, että rikkominen ”jatkui EPIA:n ja EPH:n toimitiloissa toteutetun tarkastuksen suuren osan ajan[, että M:n] sähköpostitili oli otettu uudelleen käyttöön tarkastuksen ensimmäisenä ja toisena päivänä ja [J:n] sähköpostiviestit palautettu toisena ja kolmantena päivänä [ja että] mitä pidempään sähköpostitilin uudelleen käyttöön ottaminen tai sähköpostiviestien palauttaminen kesti, sitä suurempi sähköpostiviestien väärentämisen riski oli”.
- 116 Aluksi on huomautettava, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdassa säädetään, että sakon määrän määrittämisessä on otettava huomioon rikkomisen vakavuuden lisäksi sen kesto. Tässä säännöksessä ei eroteta mitenkään toisistaan aineellisen oikeuden rikkomisesta tai menettelysääntöjen rikkomisesta määrättyjä sakkoja. Tästä seuraa, että toisin kuin kantajat väittävät, komissiolla oli oikeus ottaa huomioon riidanalaisen menettelysääntöjen rikkomisen kesto sakon määrää vahvistaessaan.
- 117 Tämän jälkeen on hylättävä väite, jonka mukaan komissio ei perustellut arviotaan, jonka mukaan rikkominen jatkui tarkastuksen suuren osan ajan. Kuten edellä 101 ja 115 kohdasta ilmenee, komissio perusteli oikeudellisesti riittävällä tavalla päättelyään riidanalaisen sakon vahvistamiseksi täsmentämällä erityisesti, että kesto kasvatti sähköisten tietojen väärentämisen riskiä. Vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämään kysymykseen komissio korosti uudelleen, että kahden tapahtuman kesto vaikutti suoraan kyseessä olevaan rikkomiseen siten, että mitä pidempään ne kestivät, sitä suurempi oli sen uhka, etteivät tarkastajat voi löytää sähköpostitileiltä odotettuja tiedostoja.
- 118 Lopuksi on hylättävä väite, jonka mukaan komission olisi pitänyt rikkomisen kestoja määrittäessään ottaa huomioon kantajien täysi yhteistyö tarkastajien kanssa. Toisen kanneperusteen tarkastelusta ilmenee, että komissio osoitti tämän rikkomisen sellaisten objektiivisten todisteiden perusteella, joita ei ole riitautettu unionin yleisessä tuomioistuimessa. Se, että kantajat ovat muutoin toimineet yhteistyössä tarkastuksessa, kuten ne väittävät vastauskirjelmänsä 57 kohdassa, ei ole omiaan vaikuttamaan rikkomisen muodostavan kahden tapahtuman keston arviointiin eikä lieventävien olosuhteiden huomioon ottamiseen. On todettava, ettei tällainen yhteistyö ylittänyt niiden velvoitetta suostua tarkastukseen (ks. edellä 40 kohta).
- 119 Kolmanneksi kantajien esiin ottamista lieventävistä olosuhteista on riittävää todeta aluksi, että niiden kokoa ja merkitystä energiasektorilla tosiseikkojen tapahtuessa koskevat samanlaiset perustelut on jo hylätty edellä 111 ja 112 kohdassa. Koska kantajien koko on otettu huomioon enimmäismäärässä, joka on 1 prosentti niiden liikevaihdosta, se ei sellaisenaan oikeuta niille määrätyn sakon määrän alentamista.

120 Tämän jälkeen kantajien väitteestä, jonka mukaan tarkastajat saattoivat niiden yhteistyön ansiosta näyttää toteen olosuhteet, joissa kilpailusääntöjen rikkomiseen oli syyllistytty, on todettava, että komissio otti tämän seikan huomioon riidanalaisessa päätöksessä mutta että kantajat väittävät, ettei tämä huomioon ottaminen ole asianmukaista.

121 Riidanalaisen päätöksen 102 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

” – Sakon määrän määrittämiseksi komissio ottaa huomioon sen, että asianosaiset toimivat yhteistyössä siten, että se saattoi näyttää toteen olosuhteet, joissa tarkastukseen kieltäytyttiin suostumasta sähköpostien osalta: tietohallinnosta vastaava henkilö, joka toimi asianosaisten nimissä, allekirjoitti pöytäkirjan, jossa kuvattiin sähköpostitilin käyttöön ottamista uudelleen ja sähköpostiviestien palauttamista, ja tarkastuksen jälkeen asianosaiset lähettivät myös kirjeen, jossa ne myöntävät, että sekä sähköpostiviestien palauttaminen että sähköpostitilin uudelleen käyttöön ottaminen tapahtuivat tarkastuksen aikana. On myös huomautettava, ettei [H] myöntänyt spontaanisti menettelysääntöjen rikkomisia, joihin syyllistytettiin tietohallinnon alalla. Hän toimi näin vasta, kun tarkastajat löysivät todisteita kieltäytymisestä suostumasta tarkastukseen (eli siitä, että [M:n] sähköpostitiliä ei enää voitu käyttää eivätkä sähköpostiviestit saapuneet enää [J:n] saapuvien viestien laatikkoon. Vaikka on totta, etteivät asianosaiset ole kiistäneet tiettyjä tosiseikkoja, ne ovat kuitenkin kyseenalaistaneet allekirjoitetun pöytäkirjan todistusvoiman ja yleisesti yrittäneet kyseenalaistaa menettelysääntöjen rikkomisen olemassaolon.”

122 On huomautettava, etteivät kantajat saattaneet tarkastajien tietoon kahta tapahtumaa, jotka merkitsevät kilpailusääntöjen rikkomista nyt käsiteltävässä asiassa. Kummassakin tapauksessa tarkastajat ovat havainneet sääntöjenvastaisuuden sähköpostilaatikoissa, joiden piti olla niiden hallinnassa, ja heidän on pitänyt tutkia syitä sille, että niiden mahdollisuutta tutustua sähköpostiviesteihin oli häiritty (ks. edellä 11 ja 14 kohta). Lisäksi kantajat ovat riitauttaneet pöytäkirjan todistusvoiman (ks. edellä 12 kohta) mutteivät tehneet sitä unionin yleisessä tuomioistuimessa (ks. edellä 34 kohta). Koska menettelyllisten sakkojen määrän vahvistamisesta ei tällä hetkellä ole olemassa suuntaviivoja, koska riidanalaisen päätöksen perustelut ovat oikeudellisesti riittävät (ks. edellä 101 kohta) ja kun otetaan huomioon kantajien moniselitteinen käyttäytyminen määritettäessä olosuhteita, joissa tarkastukseen kieltäytyttiin suostumasta, unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että komissio otti riittävästi huomioon kantajien yhteistyön vahvistaessaan sakon määrää.

123 Kun kyse on väitteestä, jonka mukaan tarkastus ei ollut välttämätön eikä perusteltu, koska ei ollut mitään aineellista todistetta asian perusteltavuudesta, on viitattava edellä 55 kohdassa esitettyihin toteamuksiin. Kuten kantajat vahvistivat vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen istunnossa esittämään kysymykseen, ne eivät myöskään vastustaneet tarkastuspäätöstä hallinnollisen menettelyn aikana eivätkä unionin yleisessä tuomioistuimessa (ks. edellä 4 kohta).

124 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, ettei kantajille määrätty sakko ole suhteellisuusperiaatteen vastainen.

125 Tämän seurauksena on hylättävä neljäs kanneperuste sekä kanne kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

126 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut.

127 Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on veloitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission tältä osin esittämien vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Kanne hylätään.**
- 2) **Energetický a průmyslový holding a.s. ja EP Investment Advisors s.r.o. velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Frimodt Nielsen

Dehousse

Collins

Julistettiin Luxemburgissa 26 päivänä marraskuuta 2014.

Allekirjoitukset

Sisällys

Asiaa koskevat oikeussäännöt	1
Asian tausta	2
Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset	5
Oikeudellinen arviointi	5
Toinen kanneperuste, jonka mukaan asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 1 kohdan c alakohtaa on sovellettu virheellisesti	5
Tuottamuksellisesti annettu lupa käyttää jäädytettyä sähköpostitiliä	6
Saapuvien sähköpostien tahallinen palauttaminen palvelimelle	8
Ensimmäinen ja kolmas kanneperuste, joiden mukaan puolustautumisoikeuksia ja syyttömysolettaman periaatetta on loukattu	10
Ensimmäinen kanneperuste	10
Kolmas kanneperuste	13
Neljäs kanneperuste, jonka mukaan suhteellisuusperiaatetta on loukattu sakon määrää vahvistettaessa ..	15
Oikeudenkäyntikulut	19